

cogitationes mortalium timidæ, et incertæ providentiæ nostræ, ut dicitur Sapient. ix. Quare in multis oportet se committere divinæ prudentiæ, et ejus instinctu regi, quæ est mensura altior, et certior, et magis comprehensiva quam nostra, sive difficultas ista, et deficientia nostra oriatur ex multitudine, aut magnitudine objectorum, sive ex pravitate, et infirmitate subjecti non valentis comprehendere omnia, quæ ad se possunt pertinere, etiam in ordine naturali, quia ad hoc etiam attingendum, et comprehendendum adjuvant dona Spiritus sancti.

LX. Quare extraordinaria, et magna, aut insolita opera, possibilia tamen assequi ipso studio, industria et discursu proprio, etiam theologico, qui supponit fidem supernaturalem, verbi gratia, operationes magis intensæ virtutum, non excedunt limites, et speciem virtutis humanæ moralis, licet intra illam excellentiora sint, et excellentiorem Dei concursus, auxiliumque magis perfectum, vel intensum requirant, quia semper innituntur rationi formali limitate ad nostrum studium, industriam et discursum, etiam in genere supernaturali, si circa supernaturalem materiam versentur. At vero extraordinaria, et excellentia opera, quæ ex solo studio, et industria nostra non possunt attingi, et regulari, sed requirunt instinctum, et lucem superiorem directione et industria humana, et consequenter constituunt moralitatem, seu regulationem diversam, et superiorem, debentque correspondere ei proportionata principia ex parte voluntatis inclinantis in talem moralitatem, et mensuram. Sicut in exemplo fortitudinis Samsonis, secundum regulationem ex humano discursu, et studio haustam judicaretur temerarium aggredi mille viros in sola maxilla asini, et judicaretur illicitum,

quod concussis columnis domus se occideret cum aliis, et quod S. Apollonia se in ignem projiceret, sed juxta aliam superiorem mensuram hoc redebatur licitum; ergo erat distincta moralitas.

LXI. Cum vero instatur, cur non sufficere poterit ad ista opera virtus ordinaria cum auxilio extraordinario, facilis est responsio, quia istud auxilium extraordinarium, cum sit tale quod variat moralitatem, non datur connaturali modo illis virtutibus moralibus, quæ a tali moralitate non specificantur, sed a diversa, cum illis non sit debita nisi regulatio propria, et suæ speciei, nec isti auxilium extraordinarium tale quod extrahat ab illa regulatione, et moralitate, et aliam petat, sic enim improportionatum, et non connaturale est illi tale auxilium. Ut ergo proportionate, et connaturaliter detur, oportet præter virtutes ordinarias, alias altiores, et altius moralitatis dari, et istas vocamus dona Spiritus sancti. Et quando dicitur, quod etiam in istis operibus extraordinariis movetur homo per rationem, et sic non sunt supra rationem humanam, respondetur quod movetur per rationem rectam, seu rectificatam, sed altiori rectificatione, quam ea quæ deduci potest ex proprio discursu, et studio etiam in materiis supernaturalibus, et ideo variat specificam moralitatem virtutum regularum a tali superiori mensura, et regulatione.

LXII. Ad confirmationem respondetur aliquos velle quod operationes donorum, præsertim quando versantur circa materiam exteriorem, sunt actus miraculosi, et ideo non possumus illis uti cum volumus. Et cum urgetur, quod hac ratione non indigebimus habitibus ad istas operationes, quia habitibus utimur cum volumus, respondent quod hoc intelligitur de habitibus subditis ra-

tioni, et communibus regulis regulatis. Sed si hoc ita est, frustra probat D. Thomas 2-2, quæst. CLXXI, art. 1, et quæst. CLXXVIII, non dari habitus in nobis ad prophetiam, et ad patranda miracula, quia non habemus potestatem prophetandi, aut faciendi miracula quando volumus, diceretur enim, hoc non obstante posse ad hoc dari habitus, quia non oportet quod habitibus utamur cum volumus, nisi quando sunt habitus subjecti rationi, et communibus regulis regulati.

LXIII. Facilius ergo nos respondemus, quod dona Spiritus sancti non ponuntur in nobis, tamquam habitus propter instinctum, et motionem Spiritus sancti a qua movemur, sed propter obedientiam, quia illi motioni subjicimur, et ab ea movemur, ut docet S. Thomas in tota hac quæstione LXVIII, præsertim articulo primo et secundo. Hanc autem obedientiam, seu dispositionem et præparationem, ut subjiciamur illi motioni habitualiter, et permanenter in nobis habere debemus, licet quoad exercitium dependeat a motione illa, et instinctu actuali, qui in manu nostra non est, sed est in manu nostra habere cor semper paratum ad obediendum, et ut facile mobiles simus a Spiritu sancto, juxta quod psalmista dicit, Psal. CVII: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo, et psallam in gloria mea, exsurge gloria mea, etc.* quasi excitati, et exurrectio gloriæ in manu nostra non sit ad cantandum, seu concordandum Deo in motionibus ejus, bene tamen paratum sit cor ad concordandum, seu subjiciendum se illi, hic enim est optimus concentus, qui dicit: *In te cantatio mea semper.*

LXIV. Quod vero D. Thomas comparat motionem per dona Spiritus sancti motioni instrumenti, non tenet exemplum in omnibus, sed in

hoc quia indigemus actuali Dei instinctu, et motione, ut operetur homo operationes istas, et in illis operatur opera excedentia propriam facultatem, qua ratione etiam aliæ operationes supernaturales dicuntur esse instrumentaliter a nobis, imo et omnes creaturæ in operando dicuntur aliquando a D. Thoma se habere ut instrumenta Dei, quia ex actuali ejus motione dependent; non tamen vocantur instrumenta in eo sensu quo res pure inanimæ, et pure ministerialiter servientes instrumenta sunt, in quibus non ponitur principium eliciens principaliter, et per intrinsecum principium operationem, sed solum ministerialiter deserviens ex motione principalis operantis, ita ut totum principium sit esse motum ab alio.

LXV. Ad id quod ultimo dicitur, quod per dona potius nos habemus, ut patientes divina, quam ut nos moventes, respondetur quod sumus patientes voluntarii, et obedientes divinæ motioni, et tale pati, atque obedire non est pure, et præcise moveri ut aliquid inanime, sed operari active ex passione divinorum, et Spiritu deducente.

LXVI. Denique pro hac sententia potest difficultas alia formari discurrendo per singula dona, et probando rationem eorum formalem non differre in intellectualibus a fide, nec in moralibus ab aliis virtutibus. Sed hoc plene expediri non potest, nisi explicando naturam, et differentiam singulorum donorum in particulari: quod facimus sequentibus articulis.

ARTICULUS III.

Explicantur singula dona. Et primo de intellectu, quid sit?

I. Circa ista dona in speciali explicanda non est præsentis loci om-

nes difficultates discurrere, quia de his tractat D. Thomas specialiter in secunda secundæ in diversis quæstionibus. Sed ea tantum tractabimus, quæ ad dignoscendam necessitatem istorum donorum, et distinctionem eorum a virtutibus, conducunt.

II. In Isaia: ergo ista duo dona primo loco ponuntur, cum dicitur: *Et requiescet super eum spiritus sapientiæ, et intellectus*. Et utrumque valde difficile est distinguere; tum a fide, cum videatur totum munus istorum donorum per actus fidei posse præstari; tum inter se, quia non facile distingui potest, quem actum exerceat donum intellectus, quem non possit exerceat sapientia. Et cum hæc dona non sint alligata fidei, et statui viatoris, cum in Christo, et in beatis ponantur, oportet etiam explicare, quem actum, seu operationem exerceant ista dona, quando sine fide inveniuntur, ut in patria. Sic enim explicatum manebit, quid sint ista dona, et quomodo differant inter se, et a fide secundum formales rationes.

DONUM INTELLECTUS NON EST SIMPLEX
APPREHENSIO TERMINORUM TANTUM,
SED CUM ALIQUO JUDICIO.

III. Multi in hac parte accipiunt dubitationem ex verbis D. Thomæ qui in hac quæstione LXVIII, art. IV, distinguens donum intellectus a dono sapientiæ, et scientiæ dicit: « Pertinere ad donum intellectus apprehensionem veritatis, quæ pertinet ad inventionem in parte speculativa; donum vero consilii perficere partem practicam quoad istam apprehensionem veritatis. » Quantum vero ad iudicium de veritate dicit D. Thomas: « Perfici per donum sapientiæ partem speculativam, per donum vero scientiæ partem practicam. »

IV. Hæc doctrina patitur aliquas difficultates. Nam in primis non videntur sufficienter distingui dona per hoc duplex munus, apprehendendi, et iudicandi, cum utrumque possit ab eodem habitu procedere: nam munus apprehendendi ordinatur ad munus iudicandi, si quidem iudicamus de apprehensis: poterit ergo utrumque ab eodem habitu fieri, sicut eodem habitu principiorum, et apprehendimus veritatem, et assentimur illi, assentiri autem iudicare est. Et eodem habitu scientiæ, vel sapientiæ iudicamus de veritate conclusionum, et apprehendimus illam. Non ergo sufficienter distinguitur donum intellectus, et sapientiæ per hoc quod illud ordinetur ad apprehendendum veritates supernaturales, hoc ad iudicandum. Et præsertim, quia in naturalibus non distinguuntur aliqui habitus per ista duo munera, ita quod unus habitus solum deserviat ad apprehendendum, alius ad iudicandum, sed eodem habitu, quo iudicamus, apprehendimus; ergo multo minus in supernaturalibus, si quidem dona cum sint superioris ordinis magis unite, et eminenter habent in se ista officia, quam habitus naturales, ut patet in tribus donis appetitivæ partis, fortitudine, pietate, et timore, quæ uniunt in se omnia, quæ pertinent ad diversas virtutes morales, appetitiva.

V. Si autem dicatur, donum intellectus non ad solam apprehensionem veritatis deservire, sed etiam ad formandum iudicium de ipsa veritate, præter quam quod hoc est contra D. Thomam incidit in aliud inconueniens, quia tunc non distinguetur a dono scientiæ, vel sapientiæ donum intellectus; si enim pertinet ad donum intellectus iudicare de veritate supernaturali apprehensa; ergo debet secundum aliquam causam, vel ex aliquo effectu iudi-

care, quia alias non erit iudicium perfectum, neque cum sufficienti intelligentia, si sine causa, vel effectu iudicat de aliqua veritate, sic enim non penetrat aliquid de illa, sed valde superficialiter, aut suspensive iudicat. Si autem iudicat ex aliqua causa suprema, vel inferiori, aut ex aliquo effectu, nihil est in quo differat a sapientia, vel scientia, quia nullam aliam functionem præbent ista dona, quam iudicare de veritatibus per suas causas. Vel si ex effectibus aliquid iudicatur, non est cur hoc iudicium excludatur a scientia, quia etiam ad scientiam pertinet ex effectibus iudicare, scilicet ad scientiam quia.

VI. Quod si dicatur ad donum intellectus solum pertinere iudicium de principiis, non de conclusionibus seu veritatibus ductis per causas: correspondet enim habitui principiorum, qui etiam vocatur intellectus, et hic habitus iudicat, et discernit veritates, sed non cognitatas, et illatas ex causis, sed ex terminis notatas contra est, quia hoc modo donum intellectus non differt a fide. Nam istæ veritates, quæ sunt tamquam principia, non attinguntur a nobis in hac vita clare, sed obscure, et ita assensus earum, et iudicium debet esse per fidem; ergo si donum intellectus iudicat, et assentit illis obscure, utique per modum fidei, et credendo assentit. Si ergo donum intellectus supernaturalibus, quæ se habent tamquam principia, utique vel videndo illa clare, et sic fit per lumen gloriæ in patria, vel obscure, et per modum fidei, et sic est ipsamet fides; nam opinative, et incerte non potest fieri per habitum supernaturalem, nec pertinet ad donum Spiritus sancti opinionem incertam præbere.

VII. Quod si dicatur donum intellectus non attingere ipsas veritates

fidei, sed earum credibilitatem, vel convenientiam credibilium, aut eorum apprehensionem quantum ad sensum, et intelligentiam terminorum

VIII. Contra est, quia totum hoc est præambulum ad fidem, si quidem prius cognoscimus credibilitatem fidei, etiam evidenter, et similiter cognoscit convenientiam credibilium, si quidem movetur pia affectio ad credendum ex apprehensione convenientiæ credibilium, ut velit credere. Similiter cognoscit sensum Scripturæ, vel symboli ad credendum articulos, alias non posset credere si sensum non intelligeret credendorum. Ad hæc autem non requiritur donum Spiritus sancti, quia hoc donum non antecedit fidem, si quidem non est nisi in habentibus charitatem, illamque supponit; ergo ad istas functiones non requiritur per se loquendo donum Spiritus sancti, sed de se antecedunt fidem, post fidem autem habitam etiam sine dono Spiritus sancti fieri possunt, quia ex eisdem motivis fiunt sive ante fidem, sive post, sive in habentibus gratiam, sive in peccatoribus; unde si solum dantur dona in habentibus gratiam, utique ad ista ministeria non requiruntur, quæ etiam in non habentibus gratiam inveniuntur. Nec motiva formalia, quæ antecedunt fidem ad iudicandum de credibilitate, aut convenientia rerum fidei sunt semper supernaturalia, nec requirunt donum speciale Spiritus sancti, sed communiter dantur in omnibus ad fidem accedentibus. Constat enim multa ex his motivis discursu naturali cognosci ante susceptam fidem, et nullum posse prudenter credere sine sufficienti motivo credibilitatis; ergo ad hoc non datur speciale donum, sed communiter omnibus credentibus, nec solum in habentibus gratiam, sed etiam in peccatoribus cre-

dentibus dari, cum tamen hæc dona Spiritus sancti, non nisi in justificatis, et existentibus in gratia inveniuntur, ut docet S. Thomas.

IX. Dicendum nihilominus est, donum intellectus sine iudicio aliquo discretivo veritatis non inveniri, licet etiam quasi antecedenter, et dispositione rectam terminorum apprehensionem formet in intellectu. Hoc sumitur clare ex D. Thoma in hac quæstione LXVIII, articulo IV, tum in secunda secundæ, quæst. VIII, artic. I, et aliis locis. Nam in ista quæstione LXVIII dicit D. Thomas: « Quod ratio est speculativa, et practica, et in utraque consideratur apprehensio veritatis, quæ pertinet ad inventionem, et ad iudicium de veritate. Ad apprehensionem igitur veritatis perficitur speculativa ratio per intellectum, practica vero per consilium. Ad recte autem iudicandum speculativa quidem per sapientiam, practica vero per scientiam perficitur. Ita D. Thomas qui licet in assignando dono intellectus, et sapientiæ sola parte speculativa, et scientiæ sola parte practica, mutaverit sententiam in secunda secundæ, quæst. VIII et IX et XLV, ubi docet dona ista perficere utramque partem tam speculativam, quam practicam, sicut et ipsa fides, quæ non solum credit, sed etiam per dilectionem operatur, et sic practica est; tamen quantum ad hoc quod est donum intellectus apprehendere, penetrare, et cognoscere veritatem, semper D. Thomas idem docuit, nec mutavit sententiam. Veritas autem non apprehenditur, nec penetratur, nec cognoscitur, seu discernitur nisi aliquo iudicio, nec enim dixit D. Thomas pertinere ad donum intellectus apprehendere simplici modo ipsos terminos, ex quibus propositiones veritatis formantur, quæ apprehensio ad primam intellectus operationem pertinet, sed dixit: « Pertinere

ad donum intellectus apprehensionem veritatis, quæ ad inventionem pertinet; » veritas autem, ejusque apprehensio in iudicio consistit, et enuntiatione apprehenditur, et compositione, et divisione, quæ est secunda operatio intellectus, ut docet S. Thomas I p. quæstione XVI, articulo tertio. Et inventio non est circa simplicem terminorum apprehensionem, sed circa veritatem aliquam, et propositiones quas attingit inventio, aliqua enim addiscimus, aliqua invenimus, et inventionem attingimus, non ex aliis addiscendo. Quæ autem addiscuntur non sunt simplices termini, eorumque apprehensiones, sed propositiones, et veritates, sive ex terminis notæ, sive ex discursu; ergo similiter, quæ attinguntur per inventionem non sunt solum simplices termini, sed veritates aliquæ inventæ, et propositiones quibus tales veritates enuntiantur.

X. Ex his autem quæ in secunda secundæ tradit D. Thomas de dono intellectus, clare colligitur ad hoc donum non solum pertinere simplicem apprehensionem terminorum, sed etiam iudicium penetrativum, et discretivum veritatis. Nam in quæstione VIII, artic. I, præsertim solutione ad primum et secundum comparat donum intellectus lumini primorum principiorum, quod utique etiam intellectus vocatur; et sic dicit in illa solutione ad secundum, quod discursus rationis semper incipit ab intellectu, et terminatur ad intellectum, ratiocinamur enim procedendo ex quibusdam intellectis, et tunc rationis discursus perficitur, quando ad hoc pervenimus, ut intelligamus id quod prius erat ignotum. Constat autem quod totum hoc quod in isto processu ad intellectum pertinet, non sunt simplices termini, sed propositiones seu veritates per se notæ a lumine principiorum, a quibus proceditur

per discursum usque ad veritatem conclusionum.

XI. Addit autem doctor sanctus: « Quod ita se habet lumen superadditum ad ea, quæ nobis supernaturaliter innotescunt, sicut se habet lumen naturale ad ea, quæ primordialiter cognoscimus. » Comparatur ergo donum supernaturale intellectus lumini naturali principiorum, et ita sicut per lumen principiorum non solum apprehendimus terminos, sed etiam iudicamus veritates per se notas, ita per donum intellectus iudicamus veritates supernaturales. Similiter in articulo sexto ad secundum docet: « Quod donum intellectus est circa prima principia cognitionis gratuita. » Prima autem principia non sunt termini, sed propositiones, seu veritates.

XII. Denique explicans D. Thomas actum doni intellectus, illum ita declarat, quod sine aliquo iudicio, et proportionem enuntiabili intelligi non potest. Nam in articulo secundo inquit: « Quod donum intellectus in hac vita non intelligit ipsam essentiam rei intellectæ, neque ipsam veritatem enuntiabilis intellecti, bene tamen intelligit, quod propter ea, quæ exterius apparent, non est recedendum a fide. » Quod sane sine comparatione, et iudicio intelligi non potest. Similiter in articulo quarto docet: « Quod Spiritus sanctus per donum intellectus illustrat mentem hominis ut cognoscat veritatem quamdam supernaturalem. » Veritas autem cognoscitur per aliquod iudicium seu compositionem. Et tandem in articulo octavo explicans quis fructus respondeat dono intellectus, dicit quod correspondet illi fides, non sumendo fidem pro virtute, seu habitu, sed pro certitudine quadam fidei, quatenus homo penetrando, et intelligendo res fidei firmatur, et quietatur in adhærendo, et credendo illis, ita ut non

fluctuet. Et ita dicit D. Thomas ibi ad secundum: « Quod fides non potest universaliter præcedere intellectum, non enim posset homo assentiri credendo aliquibus propositis, nisi ea aliquammodo intelligeret, sed perfectio intellectus consequitur fidem, quæ est virtus, ad quam quidem perfectionem intellectus sequitur quædam fidei certitudo. » Et hanc ponit pro fructu consecuto ex dono intellectus, sed sic est quod fides assentitur per aliquod iudicium, et assensum veritatibus revelatis; ergo si per donum intellectus producit fructus, qui est firmatio, et certitudo circa hoc iudicium, et assensum, utique id per iudicium aliquod debet facere; aliter enim firmari, et certificari circa iudicium, et assensum fidei non potest.

XIII. Ratio autem hujus est, quia donum intellectus maxime disponit hominem ad intelligendum recte et pure sine admixtione errorum, et sine immersione ad phantasmata, et res materiales, quæ maxime impediunt intelligere nos ea quæ spiritualia sunt, quia non plene nos expedimus, et discernimus ea quæ spiritualia sunt a corporalibus. Recta quippe intelligentia rerum tunc fit, quando sine confusione, et admixtione extraneorum, et errorum proceditur, et discernitur unumquodque quid sit, vel saltem quid non sit. Quamdiu autem hoc non discernitur, non intelligitur, nec penetratur res aliqua, sed potius confunditur, et obscuratur. Et hoc est penetrare rem aliquam per intellectum, et apprehendere ejus veritatem, scilicet quod discernatur, et clarescat intellectui quid aliquid sit, vel quid non sit, et non cum confusione, et admixtione aliorum procedat; sicut oculus tunc acute videt, et penetrat visibilia, cum non obscure, neque confuse, sed cum distinctione videt. Et sic donum